

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

SHAXS IJTIMOIIY DUNYOQARASHIGA SALBIY TA'SIR
QILUVCHI AXBOROTLARNI OLDINI OLISH

Aminjonov Qurbon Habibullaevich

O'zbekiston Milliy universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar asrida shaxsning ijtimoiy dunyoqarashiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi axborotlarning mohiyati, ularning ijtimoiy va ruhiy oqibatlari hamda ularning oldini olishning samarali usullari tahlil etiladi. Ijtimoiy tarmoqlarda soxta, manipulyativ yoki zararli ma'lumotlarning tarqalishi insonning ongiga, qadriyatlariga va ijtimoiy fikriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada onlayn ta'qib, kiberhujum, tuhmat va dezinformatsiya kabi salbiy axborot shakllarining jismoniy shaxslar va tashkilotlarga ta'siri misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, xalqaro huquqiy normalar, xususan Yevropa Ittifoqining Ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risidagi umumiy reglamenti (GDPR) va Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi asosida axborot xavfsizligini ta'minlashning falsafiy va huquqiy asoslari ko'rsatib berilgan. Tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlar orqali salbiy axborot oqimlarining oldini olish, media savodxonlikni oshirish, yoshlar ongida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va ijobiy kommunikatsion madaniyatni shakllantirish yo'llari bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, salbiy axborot, kiberhujum, onlayn ta'qib, tuhmat, dezinformatsiya, media savodxonlik, axborot xavfsizligi, ijtimoiy ong, GDPR, axborot madaniyati, raqamli muhit, shaxs dunyoqarashi.

Bugungi raqamli texnologiyalar asrida ijtimoiy media kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi, bu bizning muloqot qilish, o'zaro aloqa qilish va ma'lumot almashish usullarini shakllantiradi. Biroq, ijtimoiy media o'zining ko'plab afzalliklari bilan bir qatorda, ayniqsa salbiy ta'sir qilish nuqtayi nazaridan ham xavf tug'diradi.

Salbiy ijtimoiy media ta'siri ijtimoiy media platformalarida jismoniy shaxslar yoki tashkilotlar haqida zararli ma'lumotlarni tarqatishni anglatadi. Bu turli shakllarda bo'lishi mumkin, jumladan kiberhujum, onlayn ta'qiblar, tuhmat va yolg'on ma'lumotlarning tarqalishi. Salbiy ijtimoiy media ta'siri chuqur bo'lishi mumkin, bu odamlarning ruhiy salomatligi, obro'si va shaxsiy munosabatlariga ta'sir qiladi. Tashkilotlar uchun ijtimoiy medianing salbiy ta'siri brend obro'siga putur etkazishi, mijozlarning yo'qolishiga olib kelishi va hatto moliyaviy ko'rsatkichlarga ta'sir qilishi mumkin. Axborot tez tarqaladigan va bir necha soniya ichida global auditoriyaga etib borishi mumkin bo'lgan bugungi o'zaro bog'langan dunyoda ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'sirining oldini olish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ijtimoiy medianing salbiy ta'siri odamlar va tashkilotlarga zararli ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan turli xil zararli xatti-harakatlar va kontentni o'z ichiga oladi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Salbiy ijtimoiy media ta'sirining eng keng tarqalgan shakllariga quyidagilar kiradi:

onlayn ta'qib qilish: onlayn ta'qib qilish raqamli aloqa platformalaridan shaxslarni qo'rqitish, tahdid qilish yoki haqorat qilish uchun foydalanishni anglatadi. Bu nafratli xabarlar, ta'qib qilish yoki mish-mishlar va yolg'on ma'lumotlarning tarqalishi shaklida bo'lishi mumkin;

kiberhujum: kiberhujum boshqalarni bezovta qilish, tahdid qilish yoki sharmanda qilish uchun ijtimoiy media kabi texnologiyalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bezorilikning bu shakli jabrlanuvchilar uchun jiddiy oqibatlariga olib kelishi mumkin, jumladan, ruhiy iztirob, ijtimoiy izolyatsiya, og'ir holatlarda esa o'z joniga qasd qilish;

tuhmat: tuhmat, shaxs yoki tashkilot haqida noto'g'ri bayonotlar berib, ularning obro'siga putur etkazganda sodir bo'ladi. Ijtimoiy tarmoqlarda tuhmat tez tarqalib, shaxs yoki tashkilotning jamiyatdagi obro'siga doimiy zarar yetkazishi mumkin.

Salbiy ijtimoiy media ta'sirining tarqalishi sezilarli bo'lib, ko'plab tadqiqotlar uning keng tarqalgan tabiatini ta'kidlaydi. Pesh research center hisobotiga ko'ra, amerikaliklarning 41 foizi onlayn tazyiqlarga duchor bo'lgan. Xuddi shunday, syberbulling research senter tomonidan olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, Qo'shma Shtatlardagi talabalarning deyarli 34 foizi hayotining bir bosqichida kiberhujumni boshdan kechirgan.

Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'sirining oqibatlari og'ir va uzoq davom etishi mumkin. Jismoniy shaxslar uchun ijtimoiy tarmoqlarga salbiy ta'sir qilish ruhiy tushkunlikka, jumladan, tashvish, depressiya va o'zini past bahoga olib kelishi mumkin. Bu shaxsiy munosabatlarga ham ta'sir qilishi mumkin, chunki qurbonlar o'zlarini tengdoshlaridan ajratilgan va begona his qilishlari mumkin.

Haddan tashqari holatlarda, ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'siri o'z-o'ziga zarar yetkazish va o'z joniga qasd qilish bilan bog'liq.

Tashkilotlar uchun ijtimoiy medianing salbiy ta'siri brend obro'si va ishonchliligiga putur etkazishi mumkin, bu esa mijozlar va daromadlarni yo'qotishiga olib keladi. Bu, shuningdek, xodimlarning ma'naviyati va mahsuldorligiga ta'sir qilishi mumkin, chunki xodimlar ijtimoiy media platformalarida salbiy fikr-mulohazalar va tanqidlar tufayli tushkunlikka tushishi mumkin. Umuman olganda, salbiy ijtimoiy media ta'sirining tarqalishi va oqibatlari uning ta'sirini oldini olish va yumshatish uchun samarali strategiyalar zarurligini ta'kidlaydi. Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'sirining turli shakllari va ularning potensial oqibatlarini tushunib, shaxslar va tashkilotlar o'zlarini va boshqalarni zararlardan himoya qilish uchun faol choralar ko'rishlari mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn kontent bilan bog'liq xalqaro huquqiy baza, birinchi navbatda, mintaqaviy va xalqaro shartnomalar, shuningdek, milliy qonunlar va qoidalar bilan tartibga solinadi. Bu boradagi ikkita asosiy hujjat- Yevropa Ittifoqining ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha umumiy reglamenti va Birlashgan Millatlar

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Tashkilotining Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi.Yevropa Ittifoqining umumiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risidagi reglamenti (GDPR): 2023-yilda kuchga kirgan GDPR barcha Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar uchun qo'llaniladigan ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha keng qamrovli qoidalardir. U Yevropa Ittifoqidagi shaxslarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishga va shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlash va harakatini tartibga solishga qaratilgan. GDPR ijtimoiy media platformalari foydalanuvchilarning ma'lumotlarini yig'ishdan oldin ularning aniq roziligini olishi va foydalanuvchilarning ma'lumotlarini ruxsatsiz kirish va noto'g'ri foydalanishdan himoya qilish choralari ko'rishni talab qiladigan qoidalarni o'z ichiga oladi.

Zamonaviy axborot asri nafaqat ma'lumotlarga tezkor kirish, balki ommaviy axborot vositalari orqali dezinformatsiya va manipulyatsiyaning tarqalishi bilan bog'liq muhim muammolar bilan ham tavsiflanadi. Shunga o'xshash ma'lumotlar odamning ijtimoiy dunyoqarashiga salbiy ta'siri muammosi juda muhim bo'lib, bu nafaqat shaxslarga, balki umuman ijtimoiy jarayonlarga ta'sir qiladi.

Ushbu hodisaga qarshi kurashish uchun xalqaro amaliyotda bir qator yondashuvlar va strategiyalar ishlab chiqilgan. Turli mamlakatlar tajribasini o'rganish jamoatchilik ongini dezinformatsiya va soxta yangiliklarning zararli ta'siridan himoya qilishga yordam beradigan samarali usul va vositalarni aniqlash imkonini beradi.

Axborotlashuv va globallashtirish jarayonida turli kurashlar tobora avj olmoqda. Ayrimlar buni XXI asrning yangiligi, deb "Madaniyatning yuksalishi"ga o'xshatayotgan bo'lsada, bu kelajak yosh avlod qalbiga, ongu-shuuriga salbiy ta'sir ko'rsatayotganini hech qachon esdan chiqarmasligimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Назаров Қ.Н. Фалсафа. — Т.: "Ўзбекистон", 2020.
2. Жупаев У. Аxborot xavfsizligi va mafkuraviy tahdidlar. — Т.: "Akademnashr", 2019.
3. Axmedov M. Media madaniyat va yoshlar ongi. — Т.: "Iqtisodiyot", 2021.
4. Jalolov M. Axborot texnologiyalari va ijtimoiy ong. — Т.: "Fan va texnologiya", 2020.
5. Bauman Z. Liquid Modernity. — Cambridge: Polity Press, 2000.
6. Castells M. The Rise of the Network Society. — Oxford: Blackwell Publishers, 1996.
7. Bandura A. Social Learning Theory. — New York: General Learning Press, 1977.
8. European Union. General Data Protection Regulation (GDPR), 2016/679, Official Journal of the European Union.
9. United Nations. Universal Declaration of Human Rights, 1948.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

10. Boyd D. It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. —
Yale University Press, 2014.

11. McQuail D. McQuail's Mass Communication Theory. 6th edition. — London:
SAGE Publications, 2010.

12. Cyberbullying Research Center. Cyberbullying Statistics 2023. —
www.cyberbullying.org.

